

"ההתפרקות של סוריה מועילה לישראל"

ראיון מיוחד שנתן ד"ר סמיר אל-טאקי, יועצו לשעבר של הנשיא אסד, לקסניה סבטלובה

בחודש ינואר 2014, במקביל לוועידת ז'נבה השנייה בנושא מלחמת האזרחים בסוריה, קיימה קסניה סבטלובה מערוץ 9 וממכון מיתוים, ראיון מיוחד עם ד"ר סמיר אל-טאקי, יועצו לשעבר של הנשיא אסד אשר משמש כיום כיועץ לאופוזיציה הסורית וכמנהל מכון מחקר בדובאי. הראיון שודר לראשונה בערוץ הרוסי Dojd, ולאחר מכן בערוץ 9. בראיון קבע אל-טאקי כי בעקבות מלחמת האזרחים, סוריה לא תוכל עוד להמשיך לתפקד כמדינה מאוחדת, ושישראל היא המרוויחה מכך.

קסניה סבטלובה: בזמן שהתכוננו לראיון, צעדו על הטיילת על שפת אגם ז'נבה תומכיהם של המשטר הסורי ושל חיזבאללה, שחלקם זיהו את המרואיין שלי, יועצם לשעבר של חאפז ובשאר אסד וחבר ההנהלה של המפלגה הקומוניסטית, כיום דמות משפיעה בקרוב האופוזיציה הסורית ומנהל מכון המחקר אוריינט בדובאי. כעת, משחלפו כמעט 3 שנים מתחילת הסכסוך העקוב מדם בסוריה, רבים טוענים כי צפו את הנולד אך רק לד"ר סמיר אל-טאקי יש הוכחות נחרצות לכך: הוא ערק למערב חצי שנה לפני תחילת ההתקוממות.

ד"ר סמיר אל-טאקי: בערך ב-10 באפריל 2010, מכון המחקר שעמדתי בראשו, הגיש לבשאר אסד דו"ח בו הזהרנו אותו שבסוריה קיימים 14 מוקדי מתיחות פוטנציאליים. אמרנו לאסד: "אתה לא תוכל להתמודד עם זה כי אין ברשותך אמצעים סוציאליים או פוליטיים מתאימים. הפתרון היחיד שעומד

לרשותך הוא דיכוי בכוח של המרד. אך לא ניתן לפתור בעיות כה עמוקות באמצעות שימוש בכוח". לאחר דו"ח זה, מכון המחקר שלנו פורק ואנחנו נאלצנו להימלט לחו"ל. מה שאירע בסוריה זאת לא מהפכה אלא פיצוץ חברתי. בכל עיר ועיר היו לכך סיבות שונות. לא ניתן להגיד שהסכסוך פרץ על רקע החלטה זו או אחרת של ההנהגה הפוליטית. להיפך, הנהגה היא בדיוק מה שהיה חסר שם, ואת הוואקום שנוצר מילא ארגונים שנסדו באופן שרירותי.

סבטלובה: במשך שנים רבות, היה אל-טאקי תומך נלהב של המשטר הסורי. מישהו מנציגי האופוזיציה הסורית אמר לא מזמן שסוריה תמיד הייתה כלא גדול. האם ידעת על כך?

אל-טאקי: כל דיפלומט סורי ידע מה זה גולאג סורי, כלא סורי. בן אדם ששקל 150 קילו היה יוצא ממאסר במשקל נוצה. זה נורא. לעיתים, אנשים היו נעלמים ללא זכר או סימן. אבל בכל זאת הייתה תקווה שנוכל לשנות את סוריה מבפנים כמו שבזמנו הסכמי הלסינקי שינו את המצב בגוש הסובייטי.

סבטלובה: אני מניחה שהיו לך שיחות אישיות רבות עם בשאר אסד. האם הוא נשמע לקול ההיגיון?

אל-טאקי: הוא היה נשמע לקול ההיגיון רק באותם המקרים שבהם הקול הזה עלה בקנה אחד עם המחשבות שלו. אסד שונא אינטלקטואלים ואינו מצליח למצוא איתם שפה משותפת. באופן מסורתי, האינטליגנציה חזקה בסוריה ועשרות אם לא מאות אינטלקטואלים סורים מובילים הקיפו את הנשיא הצעיר עם עלייתו לשלטון. הם הגיעו אליו מכל קצוות העולם. האנשים הללו ניסו לשנות את סוריה אבל אסד סירב להקשיב להם ולכן רבים מהם נאלצו לעזוב את המדינה. הטעות הגדולה ביותר של בשאר הייתה שהוא נתן לאיראן ולחיזבאללה לדחוק אותו לפינה. אביו, חאפז אסד, לעולם לא היה נותן לאיראן להגיד לו מה לעשות.

סבטלובה: אל-טאקי עזב את סוריה לפני למעלה משלוש שנים. הדבר לא מפריע לו לשמור על קשרים הדוקים גם עם האופוזיציה וגם עם נציגי המשטר, שמתכוננים לדבריו, לנטוש את הספינה הטובעת.

אל-טאקי: בהתחלה, הייתה זו תסיסה על-רקע חברתי, התקוממות של מעמד הביניים, של האינטליגנציה ושל הצעירים. אבל השימוש שעשה אסד בכוח, הפך אותו לדמות מפלצתית שהפכה להיות מוקד המחאה. התנהלות הנשיא הובילה לכך שבני המעמדות הנמוכים הפכו למנהיגי המחאה. הם הזיזו הצידה את נציגיה המתונים של החברה האזרחית. זה קרה בגלל חוסר המעש של הקהילה הבינלאומית שלא הפריעה לאסד לטבוח בצעירים חפים מפשע.

סבטלובה: האם את הוואקום שנוצר יכולה למלא אל-קאעידה? אל-טאקי, סוני מחאלב, שרואה את עצמו כאדם חילוני, משוכנע שזה בלתי אפשרי.

אל-טאקי: שום מדינת אל-קאעידה לא תקום בסוריה. האתגר כיום הוא לקיים ולהאכיל את האנשים בסוריה ולא-קאעידה אין ניסיון בעשייה שכזאת. לא מדובר פה על שבטים חצי-ברברים בדרום וזיריסטן. בסוריה הכל שונה. פה לא מגדלים אופיום. על מנת ליצור תעשייה חייבים חברה מתפקדת ואיזשהו שלטון מקומי. אל-קאעידה לא מסוגלים לכך. בסופו של דבר הבעיה בסוריה היא לא אסלאמיזם. היא השאלה האם במקומה של סוריה תקום פדרציה. אני חושב שלא ניתן לשמר את המדינה במתכונתה הנוכחית.

סבטלובה: למרות זאת, התחזית של אל-טאקי לגבי עתידה של סוריה רחוקה מלהיות אופטימית.

אל-טאקי: המחקרים שביצענו במכון אותו אני מנהל בדובאי מראים שאירע בסוריה פילוג מהותי. החברה הסורית נפגעה באופן אנוש. אני לא יכול לתאר לעצמי מורה עלאווי שייקח סיכון וילמד בעיר חאלב במאה

השנים הקרובות. ולהיפך, שסוני יבוא לקארדחה. זה בלתי אפשרי. מצד שני, דמשק כבר אינה המרכז הכלכלי של המדינה. המחקרים שלנו מראים שהמדינה למעשה כבר התפרקה.

סבטלובה: אבל המשטר מאשים בזה אתכם ואת החברים הסעודים שלכם.

אל-טאקי: כשהמשטר החליט שיותר חשוב לשמר את אסד בשלטון מאשר להציל את המדינה, הוא חתם לעצמו גזר דין מוות. למשטר הנוכחי אין שום סיכוי לשרוד. הכלכלה מתפרקת היות והקפיטליזם של המדינה אינו מסוגל לתפקד בתנאים כאלה.

סבטלובה: בשנות ה-90 של המאה הקודמת, אל-טאקי ניהל שיחות בלתי-רשמיות עם גורמים ישראלים על עתידה של רמת הגולן. את אלה שהיה עימם בקשר מכנה אל-טאקי "אנשי מקצוע" שעשו עליו רשום חיובי למדי. אל-טאקי טוען שסוריה כבר לא מהווה איום על המדינה היהודית.

אל-טאקי: אני חושב שכבר בתחילתו של הסכסוך בסוריה, המנצחת הייתה ישראל. כשאסד שלח את הצבא להילחם בעמו, הוא למעשה הוביל להשמדת הצבא. ישראל יודעת שכשהיא שולחת את הצבא שלה לגדה המערבית, ישרור שם שקט. אבל בסוריה שוררת כעת אנרכיה מוחלטת. היררכיית השלטון התמוטטה גם ברמת הכפר והשכונה. במשך 40-50 השנים הקרובות סוריה לא תהווה איום ממשי על ישראל כמו ב-1973 או ב-2006, והטילים של חזבאללה ימשיכו להחליד במחסנים כי לבד, ללא תמיכת הצבא הסורי, חזבאללה לא ייצא למלחמה. גבולות האזור משתנים. הסכמי יאלטה וסייקס-פיקו עתידיים כבר נמצאים מעבר לפינה. כל המערכת הגיאופוליטית של המזרח התיכון זקוקה ל"פרסטרויקה". אני לא חושב שישראל יכולה להרשות לעצמה להשקיף מהצד על כל התהליך הזה.

סבטלובה: וכך, מצד אחד מזרח תיכון חדש והסכם סייקס-פיקו חדש על עיצובו של המזרח התיכון. מצד שני, התפוררותה של סוריה שלשיקומה יזדקקו כמה עשרות שנים. אני שואלת את אל-טאקי האם הוא מתגעגע למולדתו ומקבלת תשובה מפתיעה:

אל-טאקי: כבר ביקרתי שם, באזורים המשוחררים שליד חאלב.